

РЕЗУЛТАТИ ОТ МЕЖДУНАРОДНАТА ОЦЕНКА

за институтите от групата на обществените науки :

Институти	Качество и продуктивност	Значимост за обществото	Перспективност
Икономически институт	В	А	А
Институт за философски изследвания	В	А	А
Институт по социология	В	В	В
Институт по психология	С	В	С
Институт по право	В	В	В
Център за изследване на населението	В	А	В
Център по наукознание и история на науката	В	В	А

803 Институт за философски изследвания

Увод

Това е един от най-големите оценени от тази експертна група институти в системата на БАН: общо в Института работят (към 31.12.2008) 77 човека, 65 от които са научни сътрудници. През последните години Институтът успешно е увеличил броя на младите научни сътрудници с придобита докторска степен.

Институтът смята, че негова мисия е *“да произвежда философско и интердисциплинарно знание, допринасяйки за изграждането на общество, основаващо се на знание и мъдрост, и да стане част от Европейското научно пространство и неговите произвеждащи знание мрежи”* Основните му цели отразяват международната перспектива, както и специфичните национални отговорности:

- *“да осигури и поддържа високо ниво на изследователска активност в областта на*

Институт за философски изследвания при БАН

философските и интердисциплинарни разработки, основаващи се на сравнителни анализи, международна конкурентоспособност и национално достойнство” и

- *“да осъществява изследвания с оглед на текущите потребности на българското социално, икономическо и интелектуално развитие в съответствие с европейските и световни тенденции за организиране на научните изследвания”*

Това намира отражение в изследователската политика на института, насочена към присъствие на международната сцена със специфичен научен принос и към допринасяне със своята експертиза за намиране на решения на национални обществени проблеми (за това говори ориентираността на изследователските продукти към «крайни потребители»).

Кратко изложение на оценката

Институтът има силно и енергично управление, което се откроява на фона на посетените научни звена. Самооценъчният доклад е написан с енергичен и динамичен тон, израз на увереност в потенциала и новоприетата политика на института; този тон е в съответствие с отношението на ръководството и персонала с които се срещнахме по време на посещението. През последните години Институтът е преформулирал своя модел на работа и е увеличил своята видимост. Той се ангажира със специализирани под-области на философията (като философия на науката и формална логика) и разработва по-широки обществени проблеми, които засягат Европейската интеграция и проблемите на обществото като цяло: политиката му е да присъства на международната научна сцена със специфичен специализиран принос и, в същото време, да допринася с повече приложни разработки за разрешаване на национални обществени проблеми. Оценителите от тази експертна група насърчават Института да запоза тази своя насоченост. Но към тази насоченост трябва да се подходи с известна доза предпазливост: институтът може да бъде застрашен от надценяване и надхвърляне на своите научни компетенции, в резултат на своето енергично лансиране на приложните изследвания, защото навлиза в много разнообразни области и проблеми, включително и в такива, в които други институти на БАН са по-компетентни. Ентузиазмът и устремът на политиката на ИФИ трябва да бъдат балансирани чрез ясна преценка на онова, което е осъществимо и чрез по-добра преценка на онова, което може да бъде постигнато чрез подходящо сътрудничество с други специалисти от системата на БАН. Понастоящем, предвид на общата международна продукция, общата оценка на ИФИ по отношение на **качеството и продуктивността** е «В» (макар че тя може би скоро ще бъде подобрена в някои специфични подобласти): *“неговата работа става международно видима; ИФИ има ценни международни приноси в своята област”*. Ентузиазмът и ангажиментът с който се осъществява новата политика все още контрастират с международната оценка, която институтът може да получи понастоящем въз основа на своята продукция. С оглед на своята **приложимост**, политиката и практиката на института получават обща оценка “А” (*“много висока приложимост”*). Като се има предвид целево-ориентираното и енергично ръководство, **перспективността** за развитие може да се оцени като “висока”, и в резултат на това получава оценка “А”.

Оценъчен доклад

Стратегия

Преразгледаната политика на института се прилага вече няколко години и резултатите започват да се очертават: Институтът може да отчете увеличаване на : броя и международния обхват на

Институт за философски изследвания при БАН

публикациите (на английски и на няколко други международни езици). Налице е също така и подобряване на качеството на публикуваната продукция ; отчитат се и известни подобрения в управлението на проекти, а новата система за оценки, въведена от ръководството, изглежда функционира добре. Също така, успешно са преминати “важни изпитания” по посока на осигуряване на проектно финансиране от трети източници извън БАН. Институтът участва в проекти, финансирани по РП6 и РП7 и броят на страните, участващи в изследователските партньорства също се увеличава.

Успешната схема за организиране на изследванията е екстраполирана дори в процедурата по индивидуално оценяване и намира отражение в повишаване на статуса (научната степен) на изследователя. При това, обаче, последна дума в това отношение има Научният Съвет на ИФИ въз основа на тайно гласуване на неговите членове.

а) Качество и Продуктивност

Качество (международно признание и иновативен потенциал)

Интернационализация

В някои случаи претенциозните цели и стратегии предизвикват на пръв поглед съмнения дали са отражение на една реалистична преценка на средствата и възможностите на института. При това, обаче, не може да се отрече, че в част от своята продукция ИФИ е постигнал респектиращи нива на международна видимост. Някои от секциите на института участват в текущи дейности, свързани с технологически постижения основаващи се на разработки, свързани с изкуствения интелект и философията на науката и съдържат потенциал за първостепенни приноси (в областта на изкуствения интелект и философията на науката). Както може да се очаква, това са именно секциите, които добре използват възможностите за интердисциплинарно сътрудничество извън ИФИ, в рамките на БАН.

Макар и засега в периферията на изследователските интереси на института – но в съответствие с практиката на други места в Европа – някои научни сътрудници успешно са се включили в международни консорциуми, занимаващи се с, общо казано, приложна етика в области, опосредстващи взаимодействието на науката и обществото (новите технологии; джендър проблемите и т.н.). Някои от тях успешно са кандидатствали за фондове по РП6 и РП7. Като цяло, броят на страните, участващи в изследователските партньорства на ИФИ непрекъснато се увеличава.

Добър процент (около 20%) от общия брой на статиите, са публикувани в научни списания в чужбина, и малка част от тях в списания, признати в международните бази данни. Следователно, както сред целите на института, като цяло, така и в индивидуалните системи за оценка, е залегнало по-нататъшно увеличаване на броя на публикациите в списания с международно признати impact factors. Така също, някои от книгите на ИФИ са публикувани в чужбина. Интересно е да се отбележи, че повечето от най-добрите изследователски продукти от първата десетка също са публикувани в чужбина. Обхвата на приложимост на резултатите е впечатляващ, но изглежда – и може би не е учудващо – че те са присъщи в по-голямата си част за теоретични разработки написани на английски и други международни езици, които засега са относително малко. Изискване към всички изследователи, работещи в ИФИ, е да търсят включване в международни проекти по линия на международните двустранни и многостранни споразумения за сътрудничество на БАН.

Национално ниво

Съществени са приносите на сътрудниците на Института по четири от научните направления, включени в Стратегическия план на БАН, (някои от продуктите очевидно попадат в повече от една тематична област):

- «икономическо развитие и социални отношения»: по него работят 30 изследователи, представили 26 монографии, публикувани от института и повече от 200 статии;
- «културно-историческо наследство и национална идентичност»: 27 монографии и 213 статии;
- «сигурност»: 24 монографии и около 250 статии;
- «знание и човешки потенциал»: 11 монографии за периода 2006-2007гг. и около 100 статии за 2007 г.;

Други изследвания на сътрудници на института също са принос към приоритетните области, избрани от БАН: един проект като *“Динамични онтологии в многоагентни информационни и управляващи системи”* е много уместен за приоритетната област “Информационни и комуникационни технологии”. Под ръководството на Института за информационни технологии, философите също имат съществен принос. Същата схема е валидна за *“Етиката в българското здравеопазване”* и за областта *“Биотехнологии и храна”*. Институтът е наясно с отговорностите си по отношение на българското общество; той се опитва да развие дастатъчно научна компетентност в помощ за разрешаване на проблемите на обществото и за съхраняване на културния интегритет.

Продуктивност (научна продукция и международна репутация)

Институтът е развил своя собствена система за годишна оценка на изследователите, секциите и новите проекти, една от първите цялостни системи за годишно оценяване на изследователския процес в цялата Академия. По всичко личи, че изчерпателното проследяване на продукцията и дейностите, в съответствие с прозрачна система от изброени точки, е работило успешно през последните четири години и подобрява измеримите резултати. При това, обаче, групата оценители бе в известна степен озадачена от някои интерпретации на науката за науката и на библиометриката, като инструменти за гарантиране на оптимална активност; с тези количествени мерки, управлението рискува да даде предимство на количеството пред качеството. Вместо това, един международен научен консултативен съвет, срещащ се всяка година с изследователския състав на института, може да бъде по-удачно ситуиран за определяне и насърчаване на важни нови открития.

Проекти

Институтът активно насърчава изследователите да оперират в проектни екипи, по възможност, съставени от представители на различни секции. Много съвместни проекти освен това печелят финансиране от Българския фонд за научни изследвания; темите на подобни проекти се определят от тематичните покани на донорите (които от своя страна, често отразяват приоритетите на ЕС). Същият принцип се прилага по отношение на проектите, провеждани по линия на двустранното и многостранно сътрудничество на Академията.

Институт за философски изследвания при БАН

На национално ниво експертите на института са включени в проекти, които са в услуга на правителствени агенции като Националната агенция за сигурност и Националната разузнавателна служба (с проекта „*Заплахи от ислямски фундаментализъм и тероризъм в България*”, или на министър-председателя и министъра на образованието и науката (с проекта за „*Оценката в Науката*”). Договорени експертни консултативни текстове от този вид достигат значителен брой (от 100 до 200) доклади всяка година.

Изброените по-долу пет най-значими теоретични и приложни резултати, илюстрират ориентацията и обхвата на други такива проекти:

- *“Догонващото развитие: идеи и практики”*, включващ проблеми като *«Догонващото развитие в глобализираното информационно общество»* (2007);
- *«Епистемични стандарти в науката»* (2004-2007); публикуван в: *«Епистемични стандарти в науката»* (на български);
- *«Социален риск, ценности и етика»*, с публикации през 2005 и 2008 (на български);
- *«Балканската матрица: социални и културни архетипи и съвременни проекции»* (2005-2007), финансиран от Българския фонд за научни изследвания, и проекта;
- *«Шест десетилетия академична философия»* (2008), в резултат от който се публикуват две книги през 2008 (на български);
- *«Философия на сигурността в един несигурен свят»* (2008), Международна Варненска школа, финансирана от научната програма на НАТО, 1- 4 юни, 2008.

В резултат от всички тези проекти (с изключение, както изглежда, на последния) са публикувани книги, които, обаче, циркулират предимно в България; често книгите се публикуват от Института или за сметка на изследователите.

Сред приложните проекти се открояват публикуването на доклади от конференцията на тема „*Оценката в Науката*”, от Академична издателска къща „Проф. Марин Дринов”, София, 2007, която предлага прозрения за сложните механизми на научното оценяване на индивиди и екипи, отчитайки едновременно изследователските и образователните дейности. Взаимодопълнимости съществуват, дори когато общо взето не им се обръща внимание: Академичният „Център по Наукознание и История на науката” (ЦНИН) работи в сродни области по един допълващ начин (с фокус върху библиометриката и наукометриката), докато ИФИ същевременно засяга философските и етическите аспекти.

Договореното сътрудничество изглежда функционира добре в проекти, включващи повече от един клон на академията. В сътрудничеството с ЦНИН, секцията “Философия на Науката” от ИФИ, изглежда е водеща, и то по подходящ начин, чрез организиране на три национални конференции: “*Популяризиране на науката*” (2005), “*Оценката в науката*” (2006), и “*Направления на диференцирането и интегрирането в науката*” (2008). Друг пример са проектите за сътрудничество със специалисти по изкуствен интелект/ компютърни науки, работещи в други институти на БАН, както и с университети, които също водят до международно сътрудничество и обмен (с Италия и Япония, напр.)

Публикации

Институт за философски изследвания при БАН

С оглед на общите академични постижения, бихме могли да отбележим значимо повишаване на общия брой на публикациите в периода между 2004 – 2008 (2004: 300, 2005: 318, 2006: 317, 2007: 370, 2008: 379). Същата тенденция се наблюдава с броя на участниците в научни събития (от 185 през 2004 г., до 280 през 2008г.).

Институтът твърди, че общият брой на публикациите на изследователите от ИФИ е 40% от публикациите в групата на социалните науки (седем институции) и следователно, значително по-висок от средния брой на публикации на всяка от тези институции, взета отделно.

До скоро, по-голямата част от публикациите е била на езика на страната, публикациите на английски се появяват в издания, намиращи се или извън параметъра на индексите на цитиране или пък са прекалено отскоро за да се появят в тези индекси. Все още не се знае какво ще бъде въздействието на новото философско списание *“Balkan Journal of Philosophy”*, публикувано на английски. Що се отнася до книгите и сборниците, политиката на ИФИ цели увеличаване на публикациите зад граница – настоящата ситуация е все още неудовлетворителна. Положителен факт е, че публикациите се качват на сайта на института (доколкото позволяват правилата на авторските права).

В съответствие със сегашното положение на нещата ентусиазмът, с който се обявява следването на нова политика, все още контрастира с реалната оценка, която институтът може да получи въз основа на своята сегашна продукция.

Преподаване

Увеличаващата се изследователска активност се отразява също така на участието на института в университетското образование. Научните сътрудници на ИФИ поемат значително преподавателско натоварване в българските университети и са ценени, защото осъществяват връзка на образованието с активното изследване.

Институтът би искал да разшири своята официална ангажираност с присъждане на научни степени и звания.

За периода 2004-2008 институтът има 44 докторанти, 18 от които успешно са защитили своите дисертации и са получили научната си степен. В това отношение, степента на успех на ИФИ е над средната за другите институти на Академията и университетите:

75% от кандидатите са получили своята научна степен (в сравнение с 20% средно за университетите). Част от този успех се приписва на международната ориентация на програмата, която включва участие в Европейската програма Еразъм, предлагаща на докторантите възможности за продължителен международен опит на обучение в чужди университети. От друга страна, очевидно няма официално сътрудничество с университетите за насочване на докторантите към завършване на тяхната работа.

С оглед на цялостната международна продукция, общата оценка за института по отношение на качеството и продуктивността, понастоящем е „Б” (макар че тя може да се повиши скоро за някои специфични подобласти): „работата му става международно видима; институтът е осъществил някои ценни международни постижения в тази област”. Ентусиазмът и ангажираността, с която се подкрепя новата политика, все още контрастират с международната оценка за института, която може да бъде получена понастоящем въз основа на неговата

Институт за философски изследвания при БАН
продукция.

б) Приложимост (социално-икономическо въздействие)

Изследователските политики на институтите са подчинени на утвърдените приоритети на БАН. Институтът се съсредоточава върху четири от 15-те най-приоритетни научноизследователски области, определени от Общото събрание: икономическо развитие и социални отношения; културно-историческо наследство и национална идентичност; сигурност и знание; както и човешки потенциал - всички области са от важно значение за обществото. За един институт за философски изследвания това неизбежно изисква внимателно калибриране на усилията.

Сред становищата представени на държавните институции и министерствата (чак до Президентството на Републиката) експертната група установи, че следните примери изглежда попадат в тази категория: проучване на *"Заплахите от ислямски фундаментализъм и тероризъм в България"*, представено на органите на Националната агенция за сигурност и Националната разузнавателна служба в България; проучване *"Оценката в науката"* - представено на министър-председателя на Република България и министъра на образованието и науката; проучване *"Морал и социализация на децата и младежите в България"* - представено на заместник-министъра на образованието и науката, отговарящ за основното и средното образование; проучване *"Българската култура между държавата и пазара"* - финансирано от Министерството на културата, използвано за разработване на национална стратегия за развитие на българската култура. Това взаимоотношение с държавните институции е част от стратегията за развитие на Института.

Някои от тези изследвания, насочени към вътрешния политически процес на вземане на решения имат отзвук и в медиите: Институтът отговаря с научно становище на въпроса *"Ще оцелее ли българският народ през XXI век?"* (представено на българския вицепрезидент). Впоследствие, разговорът между вицепрезидента Ангел Марин и директора на Института, посветен на това изследване е публикуван в българското издание на "Монд дипломатик".

Институтът съобщава за връзки и сътрудничество с някои нестопански организации в България, като Българското онтологично общество, Български център за процесуални изследвания, Организацията на университетските преподаватели в България, както и организации на гражданското общество, като Комисията по вероизповеданията към Министерския съвет, Висшия ислямски институт и др.

Няма никакво съмнение за ангажимента на текущото ръководство към новата политика на института, който желае да види своята експертна оценка обвързана с широк кръг от социални въпроси и проблеми, които засягат Европейската интеграция и обществените проблеми. Експертната група беше впечатлена от динамиката на дейностите в тази област, отразена в значителната продукция, също както и в широкия отзвук в популярната научна литература. Въпреки това, оценителите препоръчват да се процедира с повишено внимание: с ангажираността си с по-общите въпроси на обществото, Институтът рискува да надхвърли своята научна компетенция и да се смеси с голямото разнообразие от области извън неговия обсег, включително такива, в които други институти на БАН, могат да бъдат по-компетентни. Устремът, демонстриран от ръководството, трябва да бъде съпроводен от по-добро използване на подходящи сътрудничества в системата на БАН.

С оглед на своята **приложимост**, политиката и практиката на института получават обща оценка **"А"** (*"много висока приложимост"*).

в) Перспективност (жизненост и осъществимост, управление и ръководство; бъдещ потенциал и способност на Института за справяне с новите научни предизвикателства)

Институтът е наясно с изискванията на смелата стратегия, която е развил. Неговата дългосрочна стратегическа цел е описана като "превръщането му в център за интелектуална дейност, привличащ към своята работа форуми, учени и изследователи от всички други дисциплини, както от институтите на Академията и от университетите, така и представители на изкуството, културата и различни правителствени и неправителствени организации". Въпреки желаната амбиция и показаната визия в тези и подобни твърдения в цялата документация, все още има значителна разлика между текущото ниво на качество на продукцията и очакваните постижения. С ангажимент и отдаденост може да се постигне много, а и въведената система за оценка изглежда насочва изследователите в правилната посока - явно повратната точка е била преминалата - но сега е необходимо да се фокусира вниманието също толкова върху качеството, колкото е насърчавано и увеличаването на количеството на продукцията. Това може да изисква селективен растеж и засилване на научните изследвания в области, в които специфичните предимства на института да се използват максимално, така че потенциалът за международно призната видимост да бъде обединен; би било вредно за научната репутация на института да бъде движено от задължението да проследява всяка тенденция в социалните дебати.

Експертната група оценява усилията и поощряването към интернационализация: през следващите пет години, всеки изследовател ще трябва да участва най-малко в един проект на национално ниво и един проект на международно ниво, финансирани от източници, различни от държавните субсидии. Насърчават се регионални, съвместни проекти и работа в мрежа с всички балкански страни (знак за правилна и не нереалистична амбиция, оценяваща възможната, относителна лидерска роля в региона).

По отношение на обучението, Институтът се опитва да използва добре и отрано интеграцията на БАН в схемата на "Еразъм": предварителни споразумения са били постигнати с три европейски университета за обучение на докторанти според програмата "Еразъм" (с Католическия университет в Льовен и Университета в Лиеж, Белгия, както и с Open University, Великобритания). Тези споразумения ще бъдат валидни за срок от четири години, който започва през 2009 година.

Институтът разбира, че трябва да подобри своето възрастово разпределение в полза на изследователи в началото и средата на кариерата си. Той е в състояние да покаже, че насърчава успешните докторанти, като млади лидери на изследователски групи, също и в международни сътрудничества.

Общи силни и слаби страни

Силни страни

- Силно ръководство с ясно чувство за приложимост и необходимост от активно насърчаване;
- Добро участие и видимост в обществено релевантни проекти (и възложени научни изследвания);
- Подобряващо се представяне в международните изследвания (в области отдалечени от

Институт за философски изследвания при БАН

прякото социално значение);

Слаби страни

- Риск от надхвърляне на наличната компетенция (вместо системно изграждане на добро сътрудничество, също така и в БАН), особено в обществено релевантни проекти;

- Обучението (в сътрудничество с университетите) досега не е добре координирано, доколкото е възможно;

- Сегашният ентузиазъм и динамика произтичат от настоящото ръководство; съмнително е дали те ще са устойчиви при бъдещи ръководства;

- Няма независима оценка на интелектуалните активи (експлицитна субординация под приоритетите на БАН и други приоритети).

Препоръки

Изобщо, по отношение на цялостната международна продукция общата оценка на Института по отношение на **качество и производителност** е "В" (макар че може да се подобри скоро за някои специфични подобласти): *"неговата работа се превръща в международно видима; институтът има някои ценни международни приноси в тази област"*. Ентузиазмът и ангажираността, с която се представя и прилага новата политика контрастира с международната оценка, която институтът в момента може да получи въз основа на своята продукция.

С оглед на своята **приложимост**, политиката и практиката на Института получават обща оценка "А" (*"много висока приложимост"*). Като се има предвид енергичното и целенасочено ръководство, **перспективността** може да се счита за "висока", с обща оценка "А" по този показател.

- Политиката на Института за **измерване** на **представянето** на изследователите чрез схема за контрол и модели на сътрудничество включва многобройни прескриптивни елементи, и следователно може да затрудни появата на интелектуални активи на Института; тя трябва **да се прилага много внимателно**;
- Институтът трябва да разработи по-фина **система за възнаграждение**, която ще позволи на най-обещаващите изследователи с международен потенциал да напредват по-бързо;
- С цел да се определят индивидуалните постижения и оригиналност и да се **насърчат важни нови открития**, един международен научен консултативен съвет може да бъде по-добро решение, отколкото количествените, ориентирани към продукцията мерки, които се използват в момента;
- Институтът трябва да се откаже от (имплицитната и понякога дори експлицитна) идея, че улавянето на новите **тенденции** в научните изследвания е по-важно, отколкото **постоянство** в дадена специалност: амбицията да е в състояние да отговори на нуждите на обществото в най-кратък срок усилват опасността да се жертва задачата на философа за тази на "научния трубадур";
- Институтът трябва да избягва **надхвърлянето на своята компетенция** и да потърси вместо това по-активното използване на значими обединения на знания и опит в системата на БАН.